

**Informe-memòria de la campanya d'excavació
d'urgència, neteja i consolidació de la "villa"
romana d'El Vilarenc (Calafell, Baix Penedès).
Agost 1991**

Josep Pou i Vallès, Víctor Revilla Calvo

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

SUMARI

1. Introducció	2
2. La campanya de 1991: objectius i descripció dels treballs	7
3. Evolució funcional i històrica del conjunt	12
4. Proposta d'actuació futura	18
5. Annex 1: Inventari dels materials	21
6. Annex 2: Planimetria	44
7. Annex 3: Làmines	54

INFORME-MEMÒRIA DE LA CAMPANYA D'EXCAVACIÓ D'URGÈNCIA, NETEJA I CONSO-
LIDACIÓ DE LA VILLA ROMANA D'EL VILARENC (CALAFELL, BAIX PENEDES).

Josep Pou i Vallès

Víctor Revilla Calvo

1.-Introducció.

1.1.- Situació del jaciment.

La partida d'El Vilarenc es troba situada entre els dos nuclis que formen el poble de Calafell: el de l'interior, situat al voltant del castell, i el barri de la platja. A grans trets, la zona ocupa el triangle format per la carretera C-246, Barcelona-Valls, a l'Est i al Nord; el Passeig de la Unió, a l'Oest; i la carretera del Sanatori i la via fèrrea al Sud. Aquestes darreres coincideixen aproximadament amb l'antiga línia d'aiguamolls de la platja. Dins la partida la situació de les estructures objecte de la intervenció és, respectivament, CF 802613 i CF 803612 (Full 35-17, 447, Vilanova i la Geltrú de la Cartografia Militar de España, E. 1:50.000; Madrid, Servicio Geográfico del Ejército, 1983, Segunda edición). (Fig. 1).

Els límits artificials que defineixen actualment la zona coincideixen aproximadament amb els antics límits del relleu. Topogràficament, El Vilarenc consisteix en una petita plana al·luvial, una mica enlairada sobre el nivell del mar (entre 4 i 8 m.), orientada a mar i tancada per dues rieres: a l'Est, el tram final del torrent de la Cobertera, després del seu aiguabarreig amb la riera de Montpeó; a l'Oest per la riera que passava per sota el Passeig de la Unió. Aquesta unitat i unes bones condicions topogràfiques (relleu suau, insolació adequada, drenatge natural) faciliten i expliquen l'assentament humà a la zona, en època ibèrica i romana. (Fig. 2).

1.2.- Precedents de la investigació i darreres intervencions.

El Vilarenc va ser objecte d'una excavació arqueològica el 1883. Aquesta primera intervenció va permetre descobrir les restes d'un gran edifici d'època romana, que s'estenia per una àrea de més de 1000 metres quadrats, amb una distribució interna molt complexa i en el que era evident un programa constructiu i ornamental acurat. La seva posterior publicació, amb una descripció de les troballes, l'aixecament d'una planta i l'intent d'establir la distribució funcional i el caràcter de l'edifici, converteixen el Vilarenc, amb molta probabilitat, en la primera vil·la romana excavada amb pretensions científiques a Catalunya.

L'edifici descobert va ser identificat des del primer moment com un conjunt termal i les seves parts es varen relacionar, de forma estricta, amb la distribució d'espais típica d'aquests conjunts. Reforçava aquesta suposició la presència de sistemes de calefacció (*hypocaustum*), canalitzacions i piscines per aigua. Aquesta interpretació, però, era el

resultat de la consideració de l'edifici com a part d'un suposat nucli urbà, el qual, segons els seus descobridors es podria relacionar amb una se les *mansiones* de la Via Augusta, *Stabulum Novum*. La conseqüència d'aquest plantejament va ser la recerca dels paral·lels en els conjunts termals urbans (preferentment itàlics), que molt poc tenien a veure amb el veritable caràcter de l'edifici descobert. Pel contrari, resulta evident que el grau de complexitat, especialització i sofisticació de les grans termes imperials de Roma (o, inclús, de conjunts més reduïts com els de Pompeia, expressament esmentats pels estudiosos) s'adequava malament a les disposicions i dimensions del que es trobà a el Vilarenc. Tanmateix, la interrupció de les excavacions i l'enterrament de les estructures impediren cap nou estudi directe i la interpretació donada pels descobridors va restar inalterada.

No fou fins a començaments d'aquest segle quan J. Puig i Cadafalch proposà la identificació de l'edifici com a part d'un establiment rural romà. El seu estudi, l'últim que interpreta globalment el conjunt; parteix de la comparació amb algunes *villae* italianes excavades a la mateixa època. En el cas d'el Vilarenc, Puig i Cadafalch identificà el conjunt d'habitacions dotades d'hipocaustes amb el que seria l'àrea de residència, incloses unes petites termes. La resta dels espais correspondrien a les instal·lacions productives pròpies de tota vil·la.

Amb posterioritat, el Vilarenc no ha estat objecte de cap nova intervenció i, inclús, el record de la localització exacte de l'edifici es va perdre. Malgrat tot, els resultats de la primera campanya i la seva reinterpretació, com a vil·la, per Puig i Cadafalch, han estat recollits freqüentment, tant en estudis de caràcter local com en les síntesis sobre *villae* i poblament rural romà a la península ibèrica. Cap

d'aquestes publicacions, però, aporta novetats i cap nova excavació s'havia realitzat, si exceptuem la troballa fortuita, al 1967, d'un conjunt de cisternes, la relació de les quals amb l'edifici descobert el 1883 restava imprecisa.

No ha estat fins a la dècada de 1980 que s'ha reemprendut de forma sistemàtica els treballs de localització i estudi d'aquest establiment romà. Aquests treballs s'han concentrat en dos sectors, excavats respectivament el 1988 i el 1989. Una primera intervenció l'any 1982 sota la direcció de Xavier Dupré, va permetre la localització de noves estructures, constituint el punt de partida per la campanya realitzada a la partida el 1988.

El resultat més important d'aquesta campanya va ser el descobriment d'un gran edifici de planta rectangular, amb una distribució interna molt complexa, diferent a l'exhumat el segle passat (fig. 3). Envoltant l'edifici es va trobar, també, un conjunt d'estructures (un pou, diversos abocadors, canals de drenatge) relacionades amb l'ocupació i explotació de la zona. El caràcter limitat d'aquesta intervenció va impedir establir les característiques i evolució cronològica d'aquest conjunt. Malgrat tot, es varen poder identificar algunes de les seves parts. Aquest és el cas d'un petit sector termal, situat a l'Oest, format per una habitació dotada d'hipocauste i una petita piscina. També es podé identificar, al costat Est de l'edifici, un altre recinte dotat del mateix sistema de calefacció. L'existència d'aquests programes constructius i les troballes d'elements ornamentals han fet pensar que ens trobem davant d'un establiment rural amb una clara separació entre part residencial i part productiva i que respon tant als esquemes proposats pels agrònoms llatins com als models de poblament rural romà a la resta de Catalunya. Tanmateix, fins que no es realitzi una excavació

sistemàtica de tot el conjunt no es podrà respondre una sèrie de qüestions que resten pendents: fases i cronologia d'ocupació d'aquest sector, extensió total de les restes i identificació de la seva funcionalitat, relació amb l'edifici descobert el segle passat, etc.

La campanya de 1989 va permetre redescobrir part de les restes exhumades el 1883. Aquestes es trobaven molt malmeses i tan sols van servir per, un cop aixecada la planta, identificar-les amb les tretes a la llum el segle passat. Malgrat tot es van poder obtenir unes dades noves. En primer lloc es va excavar un nou canal que deuria servir per al desguàs del sector identificat com a termal per Puig i Cadafalch. Així mateix, la localització d'aquestes restes va permetre posar en relació les cistenes trobades el 1967 amb aquest conjunt termal, al qual deurien abastir d'aigua. La entitat i complexitat de les restes fa pensar que ens trobem davant d'un nucli residencial més important que el trobat al sector I. Així ho sembla demostrar els programes arquitectònics emprats (cisternes, calefacció, desaigües), una concepció unitària del conjunt, els elements ornamentals recuperats (marbres i tesseles de mosaic que confirmen les notícies del segle passat) i, possiblement, un període d'ocupació més llarg. L'arrassament de les estructures impedeix establir una cronologia precisa, però disposem de testimonis de l'ocupació de la zona; per exemple, a pocs metres es va identificar i excavar un abocador amb el qual es va poder datar una de les fases d'ús de la *villa*, corresponent a la primera meitat del segle II d.C.

2.- La campanya de 1991: objectius i descripció dels treballs.

2.1.- Motius de la intervenció.

Amb posterioritat a les campanyes de delimitació dels dos sectors de la zona arqueològica del Vilarenc, dutes a terme els anys 1988 i 1989, les restes aleshores exhumades varen quedar al descobert sense cap tipus de protecció. Aquest fet ha provocat la progressiva degradació i, en alguns casos, la parcial destrucció de les estructures tretes a la llum durant aquelles excavacions. És per això que hom va creure convenient dur a terme una campanya de neteja i consolidació per tal d'evitar en tot el que fos possible que es continués aquest procés. Així mateix es va preveure realitzar un sondeig en una de les habitacions delimitades en la campanya de 1988 per tal d'evaluar la potència estratigràfica del jaciment.

Per dur a terme aquesta tasca comptàvem amb el finançament de l'Il.lustríssim Ajuntament de Calafell, el qual s'ha fet càrrec de les despeses d'excavació i consolidació del jaciment, a través del Patronat del Castell.

2.2.- Organització dels treballs.

2.2.1.- Neteja de les estructures.

En primer lloc es procedí al desbrossament i arrencament de totes les herbes que havien anat escampant-se per damunt de les ruïnes en el sector I. En concret es varen netejar les zones dels dos hipocaustes així com la piscina annexa a un d'ells i la zona on es troba el pou (vegeu documentació gràfica annexa). De la mateixa manera es va procedir a la neteja de gran part de les crestes de mur visibles, concretament les del sector Sudoest-Sudest. Les tasques de neteja s'han concentrat en aquests llocs doncs són els que ofereixen una major entitat a l'hora de realitzar la posterior restauració. Aquesta tasca es complementà amb la fumigació amb herbicides per evitar que es repetís aquest procés de degradació, el qual s'evitarà de forma completa amb la posterior consolidació i restauració de les estructures exhumades.

2.2.2.- El sondeig estratigràfic.

Paral·lelament a la neteja descrita es realitzà l'excavació d'una de les habitacions del recinte delimitat en el sector I, que ja havia estat parcialment excavada durant la campanya de 1988 (vegeu figs. 4 i 5). Durant aquesta s'havia posat al descobert part d'un *praefurnium* pertanyent a un hipocauste que funcionava conjuntament amb una piscina de la qual encara es conservava, si bé molt malmés, el sòl, realitzat amb *opus signinum*.

La hipòtesi de sortida era que ens trobàvem dins d'un àmbit de servei d'aquest hipocauste, corresponent a una mateixa fase constructiva, i que sembla el moment més important d'aquest edifici. Un sondeig en aquest sector ens permetria, probablement, obtenir les cronologies de

construcció i abandonament de les termes. Igualment, donats els resultats de la campanya de 1988, aquest semblava el lloc idoni per comprovar la potència estratigràfica conservada i l'entitat de les restes. A aquest àmbit li correspon la lletra A del plànol general.

Prèviament a la realització del sondeig es va procedir a l'excavació de la última fase d'utilització de l'habitació, que es correspon amb l'abandonament de les termes i la destinació d'aquests àmbits a una altra funció.

Correspon a aquesta darrera fase d'ocupació l'U.E. 1044, que s'entrega al tancament de la boca de l'hipocauste (U.E. 1051) i ocupa tota la superfície de l'àmbit, fent les funcions de paviment.

Per sobre d'aquest estrat es varen construir dues estructures. La primera (U.E. 1019) s'adosa al mur 1011. Consisteix en una plataforma de planta trapezoidal formada per petites pedres planes i fragments de *tegulae*. Aquesta estructura era coberta totalment per un gran abocament de cendres (U.E. 1003), testimoni de l'últim moment d'activitat d'aquest àmbit. La altra estructura (U.E. 1018), de planta circular, és formada per blocs de pedra de forma i tamany irregulars i fragments de *tegulae* que regularitzen la superfície. Aquest element ocupa la part central d'un retall realitzat al paviment ja esmentat (U.E. 1004). Aquest retall és reomplert per un nivell de terres (U.E. 1005) sobre la qual recolza l'estructura 1018. Ambdues estructures i tot aquest àmbit resten coberts per l'U.E. 1002, corresponent a l'abandonament definitiu de tot el sector i, molt probablement, de tot l'edifici.

El sondeig es va realitzar al Sud de l'àmbit A, entre els murs 1016 i 1062. L'extensió aproximada era en un principi de 6 metres quadrats,

limitat per un rectangle de 3 X 2 m. La seqüència estratigràfica obtinguda és la següent (fig. 7):

- U.E. 1002: nivell corresponent a l'abandonament de tot l'àmbit.

Cobreix:

- U.E. 1044: paviment; cobreix tot l'àmbit i s'entrega al tancament de l'hipocauste (U.E. 1051), assenyalant l'abandonament de les termes.

Cobreix:

- U.E. 1045: abocament de terres; refacció de la U.E. 1048.

- U.E. 1048a: paviment; sense cap tipus de preparació; cobreix:

- U.E. 1048b: rebliment, cobreix les U.E. 1014, 1015, 1050 i 1052; s'entrega al mur 1016.

- U.E. 1049: retall a les U.E. 1015, 1052, 1053 i 1055; farcit per:

- U.E. 1050: cendres.

- U.E. 1052: paviment; format per un nivell de calç, groguenc, molt compacte i amb un gruix de 4 a 5 cms. Cobreix la U.E. 1053 i s'entrega a les U.E. 1014 i 1015.

- U.E. 1053: rebliment; format per terres barrejades amb pedres i material constructiu; s'entrega a les U.E. 1014 i 1015; cobreix les U.E. 1054 i 1055.

- U.E. 1054: banqueta; s'adossa al mur 1015; se li entrega la U.E. 1055 i recolza sobre la U.E. 1056.

- U.E. 1055: paviment; format per una fina capa de terra sense preparació; s'entrega a les U.E. 1014 i 1054; cobreix:

- U.E. 1056: rebliment; s'entrega a les U.E. 1014 i 1015 i cobreix les U.E. 1057 i 1060 i el terreny natural (U.E. 1100).

- U.E. 1057: cimentació del mur 1015; es recolza sobre el terreny natural (U.E. 1100).

- U.E. 1060: cimentació del mur 1014; es recolza sobre el terreny natural (U.E. 1100).

2.2.3.- Interpretació del sondeig.

Malgrat la seva reduïda extensió, aquest sondeig ha proporcionat una seqüència estratigràfica prou representativa de l'evolució d'una part de l'edifici. Creiem que, a partir de l'estratigrafia obtinguda, es poden establir tres grans fases:

- Fase I (fig. 8): Li correspondrien els murs 1014, 1015 i els paviments 1052 i 1055. Molt possiblement hem de posar en relació amb aquest moment el mur 1013, identificat a l'Est de l'àmbit A. Aquest conjunt d'estructures delimitaria dos àmbits, un accés i una àrea de pas. Tot i no disposar d'elements cronològics absoluts, sembla que ens trobem amb la fase més antiga d'ocupació del recinte. Aquesta es podria situar en les últimes dècades del segle I a.C., potser molt a començaments d'època augústea.

- Fase II (fig. 9): Després d'un hiatus de temps representat pel retall 1049, que suposa la destrucció del mur 1015 i de tots els nivells que se li entreguen, ens trobem amb una nova fase d'ocupació en el qual es basteixen les termes, juntament amb la seva àrea de servei (àmbit A). Aquesta intervenció suposa en primer lloc l'arrasament i cobriment de totes les estructures anteriors (U.E. 1048); posteriorment es produeix la delimitació dels nous àmbits, corresponents a les termes.

Aquesta fase coneix diverses refaccions que afecten al propi paviment (U.E. 1045) i a la disposició de les àrees de pas (tancament de la porta

entre els murs 1012 i 1062: U.E. 1063). Igualment s'inclouen dins d'aquestes reformes la construcció del mur 1023 i el retall del paviment 1045 enfront la porta de l'hipocauste (U.E. 1046).

- Fase III (fig. 10): En aquest moment es tapia l'entrada a l'hipocauste (U.E. 1051), fet que sembla marcar l'abandonament de les termes. Es cobreix tot l'àmbit A amb un nivell de terres (U.E. 1044) que serveix com a paviment, aprofitant però el recinte tal com havia estat funcionant a la fase II. Sobre el paviment es basteixen les estructures 1018 i 1019 de difícil interpretació.

3.- Evolució funcional i històrica del conjunt: El Vilarenc com a nou model de poblament.

3.1.- Arquitectura i hàbitat rural.

Les darreres intervencions realitzades a El Vilarenc plantegen una sèrie de qüestions: l'entitat i evolució arquitectònica i funcional dels edificis trobats; les relacions entre els dos sectors delimitats i que semblen organitzats autònomament; finalment l'estructuració i modificació, en funció d'unes estratègies econòmiques, del paisatge circundant. La resposta a aquests problemes ens permetrà definir el model de poblament i explotació econòmica que suposa El Vilarenc així com extrapolar els resultats a les comarques del Nord de Tarragona, especialment a l'àrea litoral.

Què suposa el model d'hàbitat rural representat per El Vilarenc? En primer lloc una nova pràctica arquitectònica. S'han identificat a ambdós

sectors unes instal·lacions (hipocaustes, piscines, canalitzacions, cisternes) que són l'expressió arquitectònica d'unes necessitats d'ordre pràctic i, a l'hora, ideològic, d'allò que els escriptors llatins defineixen com a tipus de vida civilitzat, propi del món urbà i que es traslladarà a les residències dels propietaris rurals. Són aquestes necessitats les que donen lloc a uns programes tècnics aplicats a la solució de problemes concrets: l'abastiment d'aigua pel consum, o amb finalitats lúdiques o productives; els sistemes de calefacció d'habitacions o per l'aigua; etc. Tot això ho trobem a l'arquitectura rural com expressió i domini d'uns models econòmics, socials i culturals urbans. El resultat és la creació de l'arquitectura de *villae*, a l'hora residència d'una classe de propietaris i nuclis de gestió d'unes explotacions agrícoles.

Per altra banda, els programes esmentats no es podrien realitzar sense un desenvolupament paral·lel d'unes innovacions tècniques i materials: l'ús de l'encofrat, la producció i ús d'elements prefabricats (maons, *tegulae mammatae*, canonades de ceràmica), etc. Tots aquests elements els trobem emprats massivament a les construccions d'El Vilarenc, precisament en relació als programes més costosos, elaborats i innovadors que coneix l'arquitectura domèstica romana. Amb això ens estem referint especialment a la importància atorgada, a ambdós edificis, als conjunts termals. És evident, en aquest cas, que es realitzà una distribució acurada dels espais per a treure el màxim profit d'uns sistemes de calefacció que servien a les termes i a altres àmbits residencials. Igualment és molt probable una distribució planificada de les àrees de servei i producció vinculades a les anteriors. Això ens portaria a la possibilitat de que ambdues

edificacions responguin a la divisió en *pars rustica* i *pars urbana* tal i com estableixen els agrònoms llatins. Aquest podria ser el cas de l'edifici del sector II en la forma representada en el plànol de Pujol i Camps. Tanmateix, la destrucció posterior, evidenciada per la campanya de 1989, impedeix precisar si aquest conjunt fou planificat i construït de forma unitària o si existiren diverses fases.

En el cas de l'edifici del sector I la campanya d'enguany ha proporcionat l'evidència de l'existència d'un mínim de tres fases, tal com ja ha quedat explicat. Malgrat les reduïdes dimensions del sondeig impedeixen establir una cronologia absoluta, s'ha pogut comprovar la magnitud de les reformes de cadascun d'aquests períodes. Així, per exemple, els nivells d'ocupació i estructures de la primera fase són arrasats per les construccions de la segona, que suposen una reestructuració total de, com a mínim, l'àrea Sud i Oest de l'edifici (aixecament de les termes i la seva àrea de servei). Una nova fase, a la mateixa àrea, suposa l'abandonament de les termes i la probable destinació d'aquests àmbits a alguna funció productiva.

3.2.- Explotació agrícola i distribució de l'espai.

Com a establiment rural, El Vilarenc no respon únicament a un model d'hàbitat; també s'inclou en un determinat sistema econòmic ja que constitueix el centre d'una explotació agrícola.

Ara per ara, molt poc podem dir d'aquest aspecte. La freqüència de l'aparició, a ambdós sectors, d'àmfores vinàries de producció catalana (Pascual 1 i Dressel 2-4) i *dolia* fa pensar en una agricultura orientada

cap a una producció excedentària, segurament de vi, i a la seva comercialització. El desenvolupament d'aquest tipus d'agricultura es coneix a altres àrees de la Catalunya romana ja en època d'August o una mica abans i és molt possible, en aquest sentit, que El Vilarenc reflexi un fenomen similar per l'àrea del Penedès.

De l'entitat d'aquesta activitat no es pot dir massa, ja que les darreres campanyes d'excavació no havien proporcionat restes d'instal·lacions productives. Tanmateix, si s'accepta la identificació de l'àrea A' i de l'element Z del plànol de Pujol i Camps amb una premsa, tindriem la primera evidència de tecnologia relacionada directament amb la producció agrícola. També podrien estar relacionades amb aquest tipus d'instal·lacions les estructures 1018 i 1019 de la fase III excavades enguany.

Igualment, és important destacar la presència dels abocadors amb material amfòric i rebuigs de forn, especialment en el sector I. Això fa pensar en l'existència d'una terrisseria com activitat annexa d'una explotació orientada a la producció i comercialització del vi. Precisament aquesta relació estreta entre forns que fabriquen els envasos i instal·lacions d'elaboració (premses, dipòsits) és una característica de molts dels establiments rurals a Catalunya, i això no fa sinó confirmar el caràcter centralitzador, en el procés de la producció agrícola, que té la *villa* romana.

Un altre aspecte a destacar de les darreres campanyes és la possibilitat de restituir la distribució i jerarquia dels espais domèstics i productius a l'interior de la *villa*. Aquest és el cas de la subordinació de determinades estructures (el pou del sector I, les cisternes del sector II) als edificis centrals. Igualment, és important

establir la distribució dels abocadors amb material ceràmic o de construcció, de les obres de drenatge i altres restes. Tots ells es situen a l'àrea propera als edificis. Per aquesta raó, conèixer el caràcter de les activitats de les quals els abocadors són el resultat i la jerarquia i evolució de les mateixes ens permetria establir el cicle de treballs de l'explotació i com s'organitzaren els processos productius al llarg del temps.

3.3.- El problema de la cronologia i l'evolució del poblament.

Malgrat la dualitat d'edificacions, tot el que s'ha assenyalat fins ara fa pensar que a El Vilarenc va existir una sola explotació agrícola, dotada d'un nucli de gestió i de residència, però que va patir importants canvis en la seva organització interna. Aquesta raó explicaria la diversitat d'estructures evidenciada. Quina podria ser, doncs, l'evolució i cronologia de l'ocupació de la zona?

Respondre aquesta pregunta obliga a plantejar, de bon principi, les limitacions de les darreres campanyes. Malgrat tot, es pot establir una cronologia, a grans trets, que abraçaria des del segle I a.C. fins, possiblement, inicis o mitjans del segle III d.C. Cal destacar, però, que els dos sectors no semblen seguir una mateixa evolució.

En efecte, pel que sabem en aquest moment del sector I, i deixant de banda la presència de materials ibèrics impossibles de relacionar amb unes estructures d'hàbitat, l'ocupació romana degué produir-se dins el segle I a.C. Potser, concretant més, començaria en època d'August i es

perllongaria fins el darrer quart del segle I d.C. (la total absència d'importacions ceràmiques africanes així ho fa pensar).

En el sector II és encara més difícil establir una data de fundació, car les estructures recuperades el 1989 són gairebé destruïdes. Destaca, però, el fet que els diversos abocadors excavats als voltants proporcionen *terra sigillata galica*, *hispanica* i ceràmiques africanes (comunes i Clara A) que assenyalen un període d'activitat que ocupa des del segle I fins inicis del segle III d.C. En aquest mateix moment, algunes de les estructures de l'edifici (la canalització, per exemple), semblen ser amortitzades.

Aquesta situació planteja alguns interrogants: ha substituït un dels edificis a l'altre? ; han coexistit en el temps? ; i, si és així, en quin moment? . El fet que l'edifici del sector I es pogués remuntar-se al segle I a.C. (extrem no confirmat en el sector II) podria fer pensar que aquí es situaria la primitiva ocupació romana d'El Vilarenc. Aquest hàbitat es desplaçaria, en el segle I d.C. cap al sector II, on trobem un conjunt de majors dimensions i monumentalitat.

Els resultats de la campanya d'enguany fan pensar que ambdós edificis han coexistit durant un cert temps, coincidint amb la tercera fase identificada a l'àmbit A. El fet que aquesta fase sigui posterior a l'abandonament de les termes suggereix un canvi de funció de tot l'edifici del sector I; probablement es destinà a finalitats productives. Reforça aquesta hipòtesi la troballa d'una quantitat important d'instrumental agrícola concentrat en aquesta fase.

4.- Proposta d'actuació futura.

La campanya de 1991 ha evidenciat l'interés de les restes descobertes a El Vilarenc el 1988 i 1989. Un dels resultats, potser el més destacat, és la certesa de que ambdós conjunts responen a un únic model d'explotació i hàbitat. Això fa necessari planificar una actuació conjunta per ambdós sectors. De fet, l'interès de una intervenció global a El Vilarenc resideix en la pròpia importància de les qüestions històrico-arqueològiques que el seu estudi permet abordar. Naturalment aquest estudi no es pot realitzar sense precisar els objectius d'intervencions futures. Per aquesta raó la campanya propera ha de centrar-se necessàriament en:

- Determinar la evolució, cronologia i entitat de cadascuna de les fases individualitzades en l'àmbit A del sector I. Això inclou les possibilitats d'extrapolar els resultats d'enguany al conjunt de l'edifici. Més concretament és molt important establir l'entitat de les fases més antigues de l'hàbitat. Així mateix, en el sector II, caldria precisar la cronologia final de l'ocupació de l'edifici. Obtinguts aquests resultats es podrà saber amb exactitud els moments inicial i final d'ocupació i explotació de la zona.

- L'excavació completa del conjunt. Això s'aplica, especialment, al sector I, millor conservat i on la delimitació efectuada l'any 1988 va patir algunes limitacions. Més concretament, caldria excavar l'àrea més propera a l'edifici, aleshores no prospectada per la seva proximitat al camí del Mas Vilarenc. Tanmateix es va assenyalar l'existència d'una conducció de drenatge que semblava aïllada, però a la que s'han d'afegir

patrimoni, ja que es situa al centre mateix d'una àrea d'expansió futura de Calafell. Per aquesta raó jutgem convenient que una nova intervenció plantegi la consolidació i restauració de les estructures en el moment de ser excavades. Amb això s'evitarà que es repeteixi el procés de degradació i destrucció que han patit les restes des de la seva exhumació (vegeu annexe II). Aquesta consolidació permetria posteriorment realitzar un projecte global de restauració i exposició permanent. Amb això, aquest conjunt arqueològic es podria incloure com a element central en el plà urbanístic que s'aplicarà a la zona.

ANNEXE 1: INVENTARI DELS MATERIALS

ANNEXE 1: INVENTARI DELS MATERIALS

U.E. 1001:

Campaniana A:

- 4 frags. informes

Amfora itàlica:

- 1 frag. informe

Ceràmica comuna itàlica:

- 1 frag. de vora i paret de morter

Ceràmica ibèrica oxidada:

- 3 frags. de vora
- 8 frags. informes amb restes de decoració pintada (bandes i cercles concèntrics)
- 12 frags. informes

Ceràmica ibèrica reduïda:

- 2 frags. de vora d'una mateixa peça
- 1 frag. de vora

Amfora ibèrica:

- 2 frags. de nansa
- 3 frags. informes

T.S. Gàl.lica:

- 1 frag. de paret, forma Drag. 27
- 3 frags. de fons i peu d'una pàtera

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 2 frags. de vora i paret d'un gran recipient
- 2 frags. de vora
- 6 frags. de fons
- 2 frags. de nansa
- 54 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 3 frags. de vora
- 1 frag. de fons
- 6 frags. informes

Ceràmica grollera oxidada:

- 2 frags. informes

Ceràmica grollera reduïda:

- 1 frag. informe amb decoració de pentinat
- 2 frags. informes

Amfora:

- 1 frag. de vora, forma Pascual 1
- 1 frag. de vora, forma Dr. 2-4
- 1 frag. de vora, forma Dr. 7-11
- 1 frag. de nansa, forma Dr. 2-4
- 2 frags. d'arrencament de nansa
- 1 pivot
- 9 frags. informes

Dolium:

- 1 frag. informe

Elements de construcció:

- 4 frags. d'*imbrex*
- 2 frags. de canalització
- 1 petit maó

Metall:

- 1 paleta de ferro
- 3 claus de ferro
- 2 frags. informes de ferro
- 1 campaneta de bronze
- 2 frags. d'un tub de bronze
- 1 frag. de clau de bronze
- 2 monedes

Fauna:

- 1 dent
- 1 frag. d'òs

Ceràmica moderna:

- 1 frag. informe vidriat

U.E. 1002

Campaniana A:

- 1 frag. de base
- 2 frags. informes

Amfora itàlica:

- 1 frag. de nansa

Ceràmica comuna ibèrica oxidada:

- 1 frag. de fons
- 3 frags. informes

Ceràmica ibèrica reduïda:

- 6 frags. de vora, paret i fons d'un mateix recipient decorat amb incisions (Làm. I,1)
- 3 frags. informes

Amfora ibèrica:

- 2 nanses (Làm. I,2)
- 5 frags. informes

T.S. Itàlica:

- 9 frags. de vora i paret d'una pàtera Ritt. 1 (Làm. I,3)
- 1 frag. de vora indeterminada (Làm. I,4)
- 1 frag. de peu (Làm. I,5)
- 1 frag. de fons
- 3 frags. informes

T.S. Gàl·lica:

- 2 frags. de vora, forma Drag. 24-25 (Làm. II,1,2)
- 1 frag. de vora, forma Drag. 27 (Làm. II,3)
- 1 frag. de paret, forma Drag. 24-25 (Làm. II,4)
- 1 frag. de paret amb decoració, probable forma Drag. 29
- 2 frags. de peu
- 4 frags. informes

T.S. Hispànica:

- 1 frag. informe

Ceràmica de parets fines:

- 1 frag. informe amb decoració sorrenca

Ceràmica engalbada:

- 1 frag. de paret i carena amb decoració incisa

Llànties:

- 1 nansa i 1 frag. decorat de la mateixa peça (Làm. II,5,6)

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 8 frags. de vora, nansa i coll d'una mateixa peça (Làm. II,7)
- 4 frags. de vora i carena d'un mateix bol
- 2 frags. de vora d'un mateix bol
- 8 frags. de vora de diferents recipients
- 1 frag. de vora de safata
- 1 frag. de fons pla
- 5 frags. de nansa
- 11 frags. d'un mateix gran recipient
- 69 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 3 frags. de vora
- 7 frags. de paret i fons d'una mateixa peça (Làm. II,8)
- 3 frags. de nansa
- 6 frags. de fons
- 9 frags. informes

Ceràmica comuna africana:

- 1 frag. de vora, 3 de peu i 7 informes d'una mateixa peça

Ceràmica grollera reduïda:

- 3 frags. de vora de gerra (Làm. III,1,2,3)
- 1 frag. de vora i paret d'un bol (Làm. III,4)
- 3 frags. de fons
- 1 frag. d'element de premsió
- 8 frags. informes

Amfora:

- 3 frags. de vora, forma Dr. 2-4
- 1 frag. de vora i arrencament de nansa, forma Dr. 2-4
- 1 frag. de vora, forma Pascual 1
- 1 frag. de vora, forma Dr. 7-11, tarraconesa
- 1 frag. de vora bífida, forma indeterminada
- 3 frags. d'arrencament de nansa, forma indeterminada
- 1 frag. de coll, carena i arrencament de nansa, forma Dr. 2-4
- 9 frags. de nansa, forma Dr. 2-4
- 1 frag. de nansa, forma Pascual 1
- 5 frags. de pivot d'àmfora , forma indeterminada
- 96 frags. informes

Dolium:

- 1 frag. informe

Varios:

- 1 *pondus*
- 1 fusaiola? (Làm. III,5)

Elements de construcció:

- 3 frags. de *tegulae*
- 1 frag. d'*imbrex*
- 3 frags. de *tubuli*
- 2 frags. d'estuc

Metall:

- 1 placa de ferro (possible eina agrícola)
- 1 aixada de ferro
- 1 tascó de ferro
- 6 claus de ferro
- 2 frags. de ferro
- 1 clau de bronze
- 2 monedes

Vidre:

- 2 frags. de bada d'un petit recipient
- 1 frag. informe amb restes de decoració incrustada
- 8 frags. informes

Fauna:

- 32 òssos
- 2 dents
- 1 *cardium edule*
- 1 petxina

U.E.1003:

Ceràmica comuna itàlica:

- 1 frag. de base

Ceràmica iberica oxidada:

- 1 frag. informe pintat

T.S. Gàl.lica:

- 6 frags. de la mateixa peça, forma Drag. 27
- 1 frag. de vora, forma Drag. 27
- 2 frags. de vora, forma Drag. 29

Ceràmica de parets fines:

- 3 frags. de vora i paret d'una mateixa cubilet amb decoració sorrenca
- 3 frags. de vora, paret i fons d'un cubilet
- 2 frags. de vora, paret i carena d'un cubilet
- 2 frags. de base i paret d'una mateixa peça amb decoració d'escates de pinya
- 1 frag. informe amb decoració incisa

Ceràmica engalbada:

- 2 frags. informes amb decoració incisa

Llànties:

- 1 frag. de carena

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 2 frags. de vora i paret d'un bol
- 3 frags. de vora indeterminada
- 6 frags. d'una mateixa base
- 2 frags. d'una mateixa base
- 3 frags. de fons
- 40 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 5 frags. de vora i paret d'una olla de vora exvasada
- 5 frags. de vora i paret d'una olla de vora exvasada
- 1 frag. de vora i paret d'una olla de vora exvasada
- 1 frag. de vora de bol
- 2 frags. de vora de petit bol
- 4 frags. de fons
- 67 frags. informes

Ceràmica grollera oxidada:

- 2 frags. de vora exvasada d'una mateixa peça
- 1 frag. de vora i paret d'un bol
- 1 frag. de vora exvasada
- 2 frags. de paret i fons plà d'una mateixa peça
- 2 frags. informes

Ceràmica grollera reduïda:

- 2 frags. de vora
- 3 frags. de fons d'una mateixa peça
- 11 frags. informes

Amfora:

- 1 frag. de vora, forma Dr. 2-4
- 2 frags. de nansa, forma Dr. 2-4
- 2 frags. de nansa, forma indeterminada
- 1 frag. de pivot
- 51 frags. informes

Elements de construcció:

- 2 frags. de *tegulae*
- 1 frag. d'*imbrex*
- 1 frag. de maó
- 1 frag. de canonada

Metall:

- 17 frags. de claus de ferro
- 13 frags. de ferro de forma indeterminada
- 2 frags. de placa de plom
- 1 moneda

Vidre:

- 1 frag. de vora i coll d'una ampolleta
- 20 frags. informes

Fauna:

- 17 òssos

Varis:

- 1 frag. d'agulla d'os

U.E. 1004:

Amfora itàlica:

- 1 frag. informe

Ceràmica comuna ibèrica de pasta sandwix:

- 5 frags. informes

T.S. Gàl.lica:

- 2 frags. de vora, forma Drag. 27
- 2 frags. de carena, forma Drag. 27
- 1 frag. de peu, forma indeterminada
- 3 frags. informes

Ceràmica comuna oxidada:

- 5 frags. informes

Fauna:

- 1 òs
- 1 *cardium edule*

U.E. 1006:

Amfora itàlica:

- 1 frag. informe

Ceràmica ibèrica:

- 1 frag. de vora i arrencament de nansa
- 1 frag. de base
- 20 fragments informes amb decoració pintada
- 10 frags. informes

T.S. Hispànica?:

- 1 frag. de vora, forma indeterminable

Ceràmica de parets fines:

- 1 frag. de carena amb decoració a la rodeta

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 5 frags. de vora d'un mateix plat
- 1 frag. de vora i paret d'un gran recipient
- 2 frags. de vora d'un bol
- 4 frags. de vores
- 5 frags. de fons
- 50 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 1 frag. de vora exvasada
- 2 frags. informes

Elements de construcció:

- 3 frags. de *tegulae*
- 1 frag. de *tegula* amb marca (CN.BE)N
- 1 frag. d'*imbrex*
- 1 frag. de canalització
- 1 pitxulí
- 49 frags. d'estuc

Metall:

- 6 frags. de clau de ferro
- 1 frag. de placa de ferro

Fauna:

- 1 frag. de mandíbula
- 1 frag. d'òs (costella)
- 1 frag. de *cardium edule*

U.E. 1008:

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 2 frags. de vora, paret i fons d'un morter

U.E. 1043:

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 1 frag. de vora
- 4 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 1 frag. informe

Amfora:

- 5 frags. informes

U.E. 1044:

Campaniana A:

- 1 frag. de paret i base

Ceràmica ibèrica:

- 1 frag. informe amb decoració pintada
- 7 frags. informes

T.S. Itàlica:

- 1 frag. de peu
- 1 frag. informe

Ceràmica de parets fines:

- 2 frags. de fons i paret amb decoració sorrenca d'una mateixa peça
- 4 frags. de fons i paret d'una mateixa peça amb línia incisa

Llàntia:

- 1 frag. de paret i superfície

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 1 frag. de vora de tap
- 1 frag. de fons i paret
- 20 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 1 frag. de vora
- 2 frags. de base
- 2 frags. de nansa
- 6 frags. informes

Ceràmica grollera:

- 2 frags. informes

Amfora:

- 1 frag. de nansa, forma Dr. 2-4
- 6 frags. d'un mateix pivot
- 34 frags. informes

Elements de construcció:

- 1 frag. de maó

Metall:

- 1 *dolabra*
- 2 frags. de ferro
- 1 clau de ferro
- 1 frag. de clau de ferro

Fauna:

- 3 òssos
- 1 frag. de banya

U.E. 1048:

Ceràmica comuna ibèrica oxidada:

- 1 frag. de vora de pàtera 8 (Làm. III,6)
- 7 frags. informes

Ceràmica comuna ibèrica reduïda:

- 1 frag. de fons i peu de pàtera (Làm. III,7)

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 1 frag. de vora exvasada (Làm. III,8)
- 2 frags. de fons (Làm. III,9,10)
- 1 frag. de fons de gran recipient (Làm. III,11)
- 17 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 1 frag. de vora exvasada (Làm. III,12)
- 1 frag. informe

Amfora:

- 1 frag. de vora Dr. 1 (Làm. IV,1)
- 53 frags. informes

Dolia:

- 3 frags. informes
- 10 frags. de paret i nansa d'un gran recipient tipus *dolium*
(Làm. IV,2)

Metall:

- 1 frag. de ferro

Fauna:

- 1 òs de bòvid
- 3 *cardium edule*

U.E. 1048c:

Ceràmica comuna itàlica:

- 1 frag. de vora bífida de caçola

T.S Gàl.lica:

- 2 frags. de vora i paret d'una mateixa peça, forma Drag. 29
- 2 frags. de paret, forma Drag. 29
- 1 frag. de fons amb marca OF.M()
- 1 frag. informe

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 1 frag. de vora de bol
- 1 frag. de fons
- 1 coll d'ampolla
- 12 frags. informes

Ceràmica comuna romana reduïda:

- 1 frag. de vora
- 3 frags. informes

Ceràmica grollera oxidada:

- 1 frag. de vora
- 1 frag. informe

Amfora:

- 14 frags. informes

Dolia:

- 3 frags. de base i paret d'una mateixa peça
- 1 frag. informe

Elements de construcció:

- 2 frags. de *tegulae*

Metall:

- 1 frag. de clau de ferro
- 1 frag. d'escòria de ferro

Vidre:

- 1 frag. de vora de petit recipient

Fauna:

- 1 frag. de banya d'ovicàpid

U.E. 1056:

Amfora itàlica:

- 3 frags. de nansa, forma Dr. 1
- 1 frag. d'arrencament de nansa
- 4 frags. informes

Ceràmica comuna ibèrica oxidada:

- 1 frag. de vora de coll de cigne, amb decoració pintada a bandes (Làm. IV,3)
- 1 frag. de nansa
- 1 frag. de paret de pàtera amd decoració pintada a bandes
- 24 frags. informes

Ceràmica comuna ibèrica reduïda:

- 1 frag. informe

Ceràmica grollera:

- 2 frags. informes

Fauna:

- 4 òssos

U.E. 1064:

Ceràmica comuna itàlica:

- 2 frags. de paret i fons d'una caçola

T.S. Itàlica:

- 2 frags. de vora d'una mateixa peça, forma Ritt. 1

Ceràmica comuna romana oxidada:

- 1 frag. de vora de gran recipient
- 1 frag. de fons
- 7 frags. informes

Ceràmica grollera reduïda:

- 2 frags. informes

Amfora:

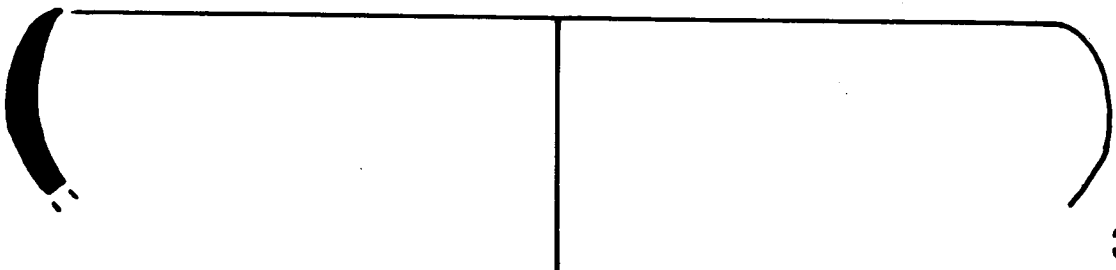
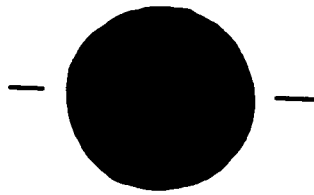
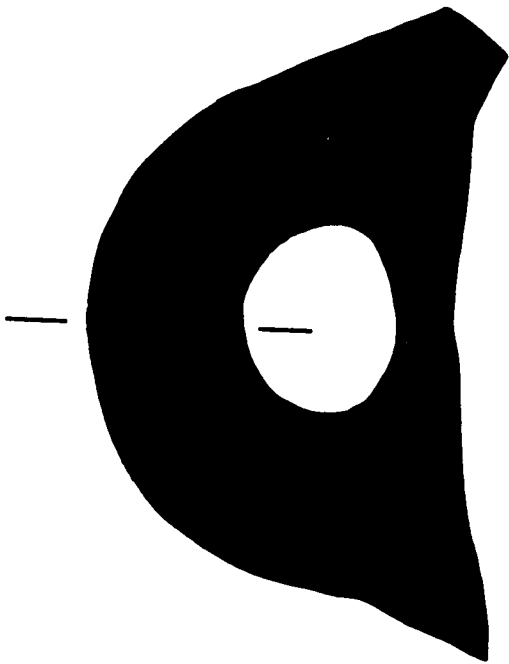
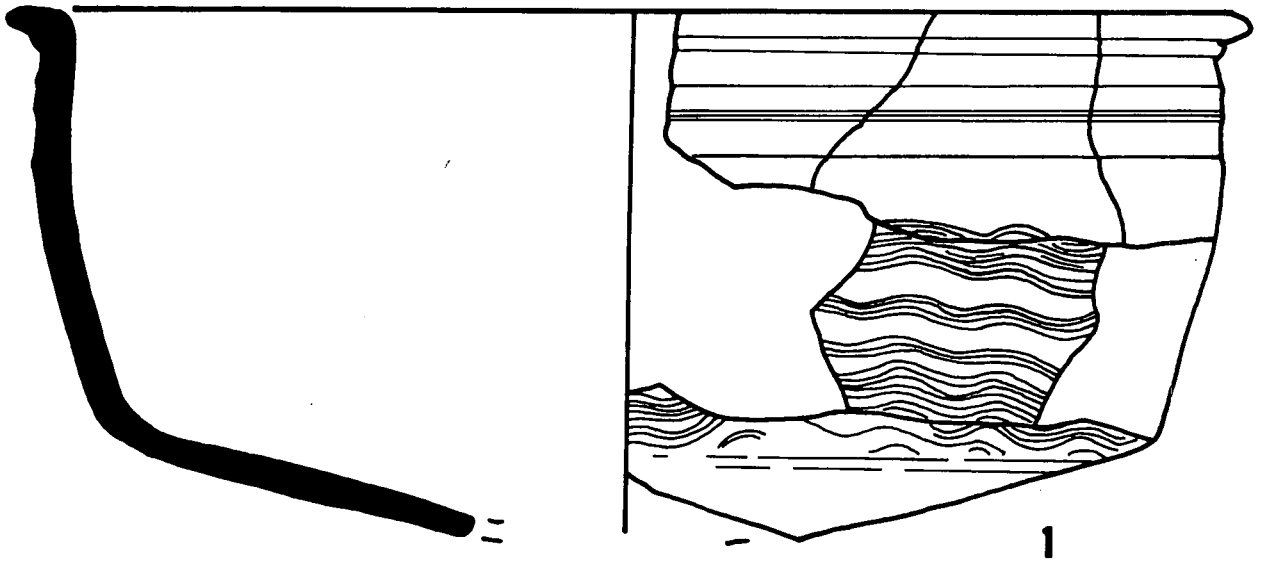
- 2 frags. de vora, forma Pascual 1
- 1 frag. d'arrencament de nansa, forma Pascual 1
- 2 frags. de pivot
- 36 frags. informes

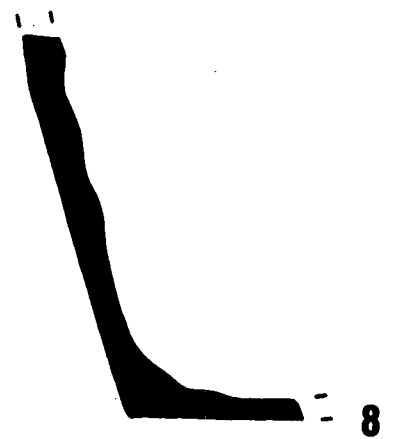
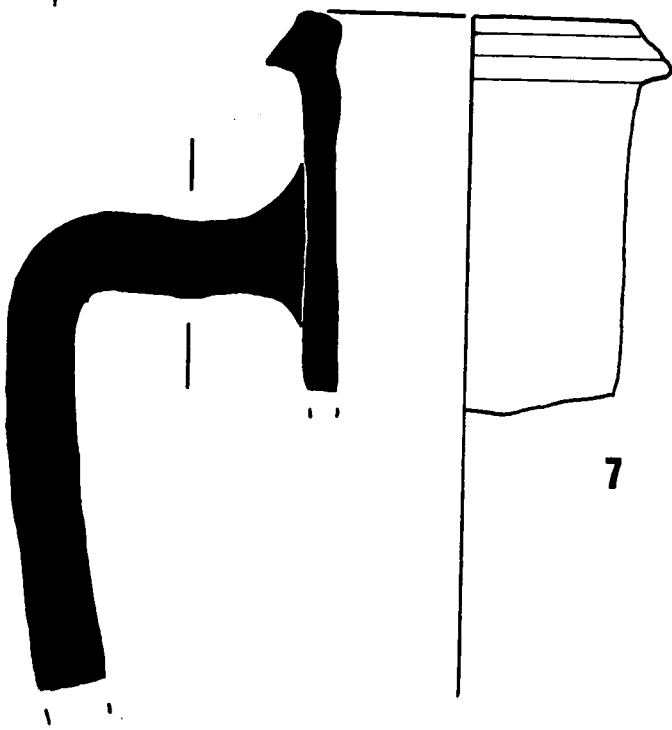
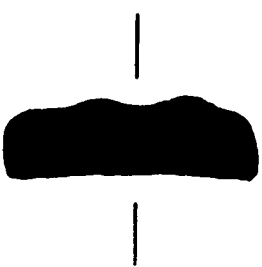
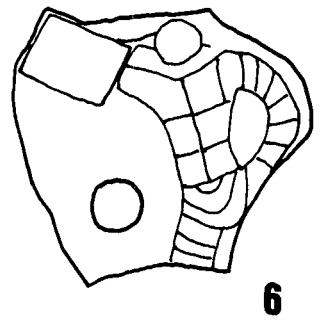
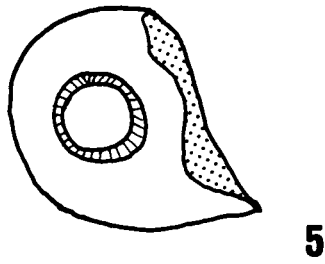
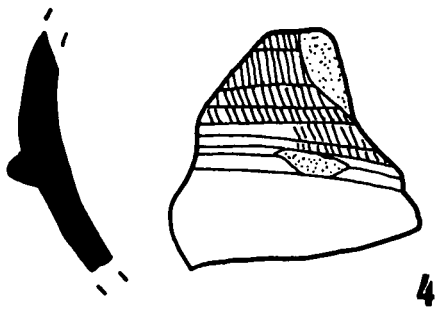
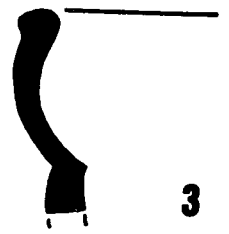
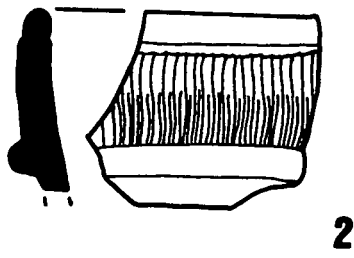
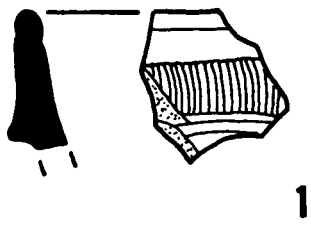
Elements de construcció:

- 1 frag. de *tegula* amb marca (CN.BE)N

ANNEXE 2: PLANIMETRIA

ANNEXE 3: LAMINES

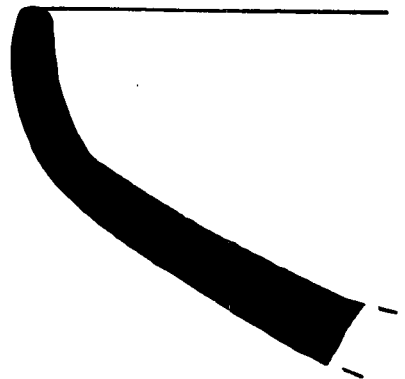
1

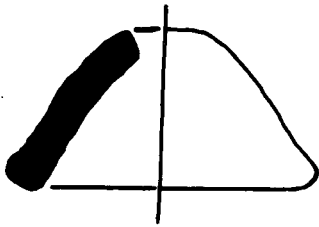
2

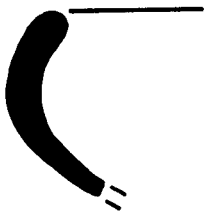
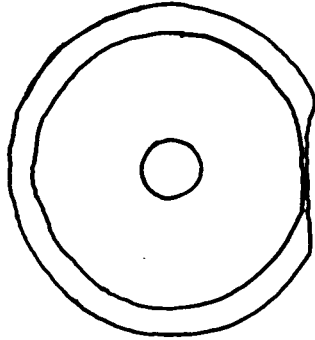
3

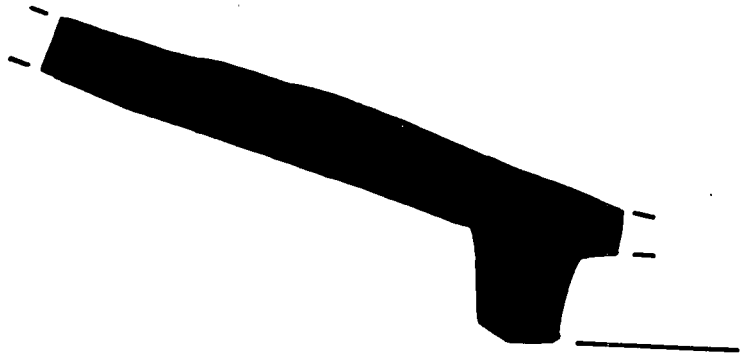
4

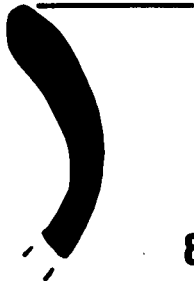
5

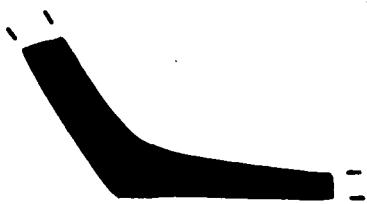
6

7

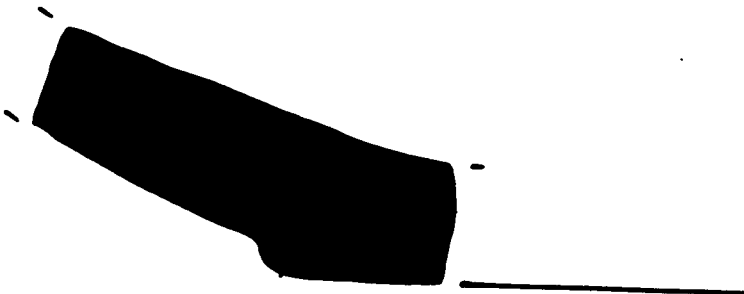
8

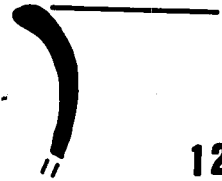
9

10

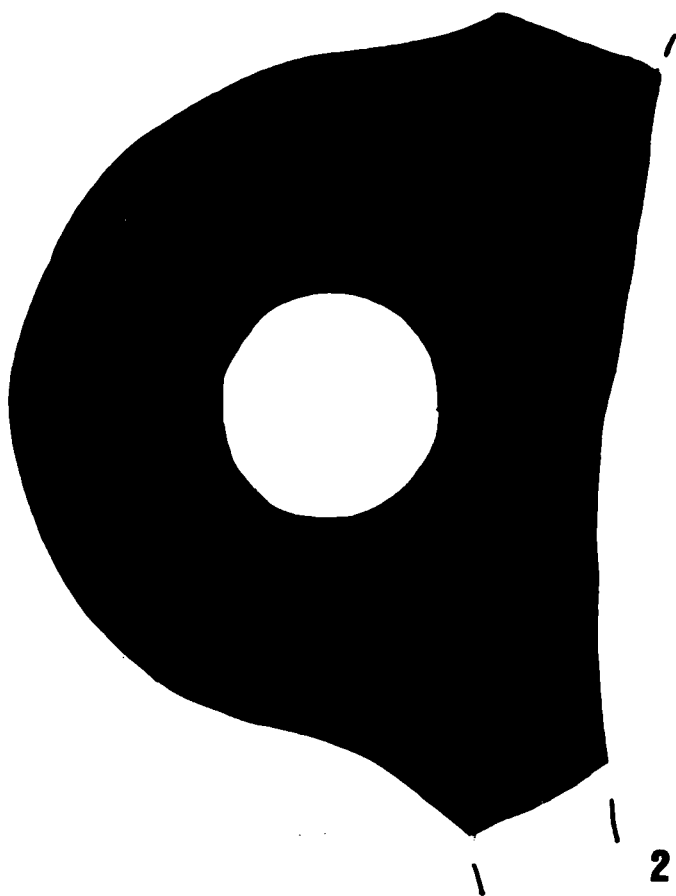
11

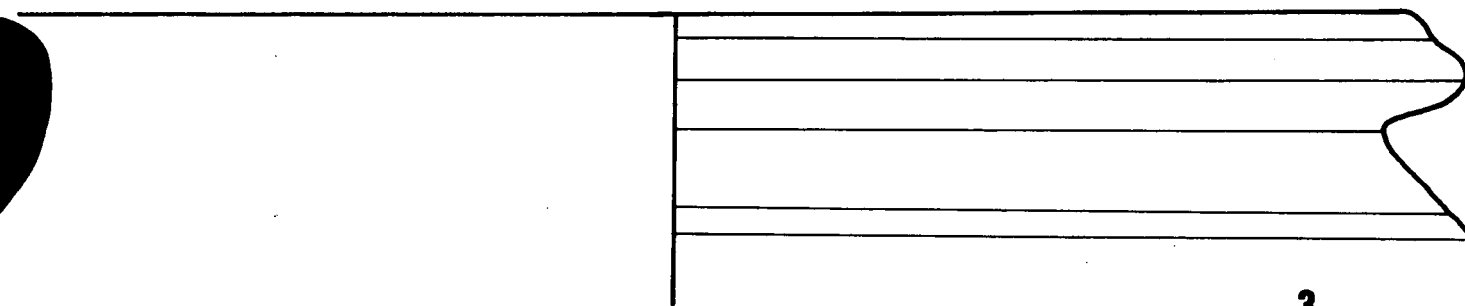
12

1

2

3